

Plan van aanpak

Lanenplan Oranjewoud

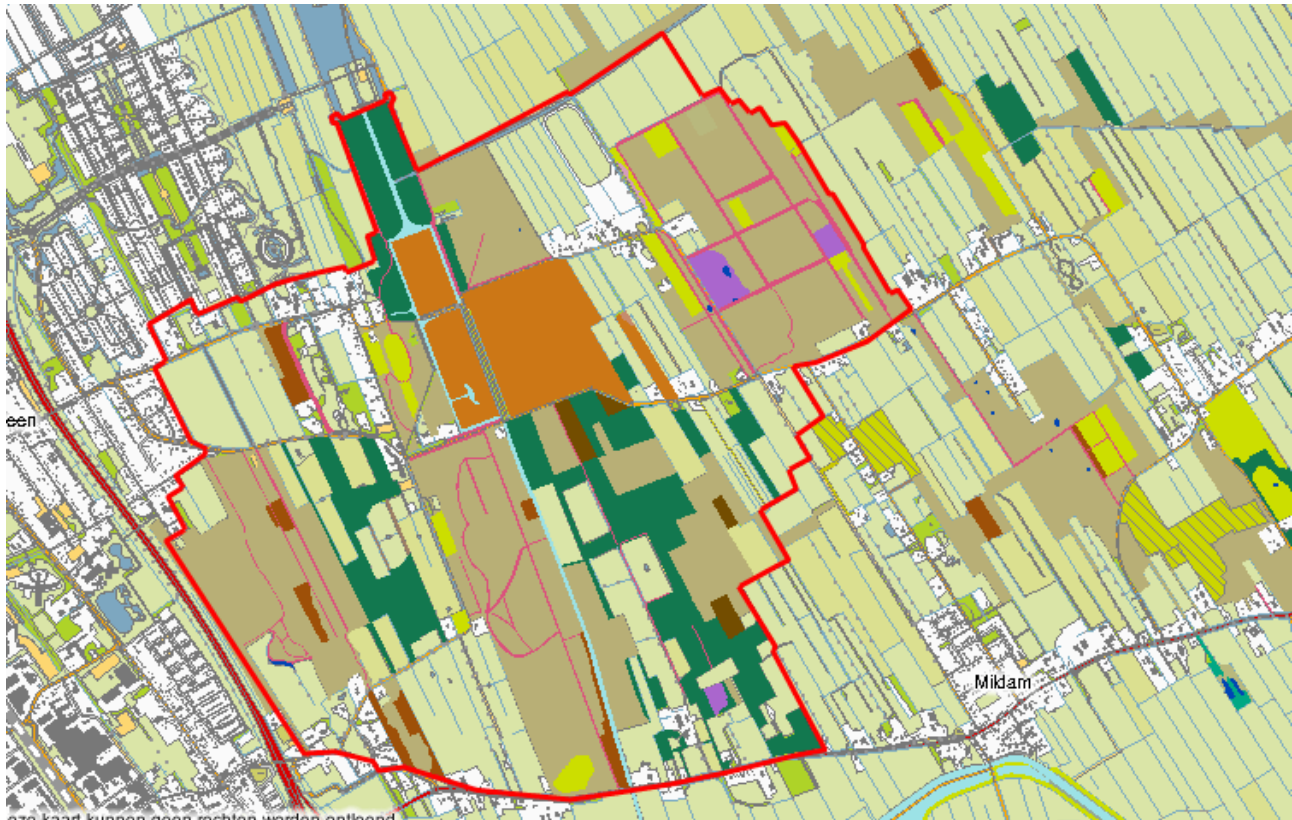
uit het boek Geschiedenis van Oranjewoud (R. Mulder-Radetzky en B. de Vries, 1993):
reeds in 1727 prees notaris J.F. Schouten Oranjewoud:
“de heerlijke lustplaats van hoog vorstelijke doorlugtigheid
.... met schone lanen of alées, bosschagie en aangename wandelingen ....”

Staatsbosbeheer
Frank Leereveld, Adviseur provinciale eenheid Fryslân,
opgesteld in opdracht van Plaatselijk Belang Oranjewoud
november 2017

Samen met:

Kaart 2. Voorlopige begrenzing Lanenplan Oranjewoud (kleur: provinciale beheertypen)

1. Aanleiding, context en aanpak tot nu toe

Plaatselijk belang Oranjewoud heeft in 2014 het initiatief genomen om samen met vertegenwoordigers van de eigenaren van de lanen te komen tot een herstel- en beheerplan voor een termijn van minimaal 30 jaar. De vrees is dat zonder een gezamenlijke planmatige aanpak de kans bestaat dat uiteindelijk een groot deel van de karakteristieke lanenstructuur zal verdwijnen. Daarnaast is het noodzakelijk om met deze aanpak zoveel mogelijk het uniforme karakteristieke laanbeeld te waarborgen los van de eigendomssituatie.

In de projectgroep, die gezamenlijk deze uitdaging willen oppakken, zijn nu de volgende partijen vertegenwoordigd:

- Plaatselijk Belang Oranjewoud
- Provincie Fryslân
- Staatsbosbeheer
- Gemeente Heerenveen
- Bosgroep Noord-oost Nederland, voor landgoed Oranjestein met Donglust en landgoed Oranjehoeve beide van particulieren

De laatste drie zijn tevens eigenaar en/of beheerder van lanen. Daarnaast hebben vier andere particulieren met enkele lanen hun medewerking toegezegd aan het lanenplan en om een gezamenlijke visie te formuleren. Te weten:

- de heer Timmerman van Prinsenhof met de Jagerssingel,
- de heer A. Smilde van landgoed Klein Jachtlust,
- de heer Wagenaar beheerder van landgoed Oranjewoud (Stichting FB Oranjewoud met 't Hof) en
- de heer T. de Wolff van hotel Golden Tulip Tjaarda met de Tjeerd Roslaan.

De insteek is om bij de aanpak en het herstel de lanenstructuur als één geheel te zien waarbij vrijwel alle eigenaren mee doen.

De afgelopen tweeënhalve jaar zijn diverse gesprekken gevoerd met de beheerders om van gedachten te wisselen hoe een gezamenlijke aanpak eruit zou kunnen zien. Begin sept 2015 lag er een eerste opzet voor een projectplan met begroting. In 2016 is dat toen niet verder gekomen. Op 15 sept 2017 is het voorliggende concept plan van aanpak besproken. Dit Plan van aanpak is op 10 nov 2017 vastgesteld.

In de tussentijd is eind januari 2017 subsidie aangevraagd bij de provincie voor proceskosten in de "aanjaagfase". Een bedrag van € 3.000,- is eind maart 2017 toegezegd vanuit het Iepen Mienskipfûns.

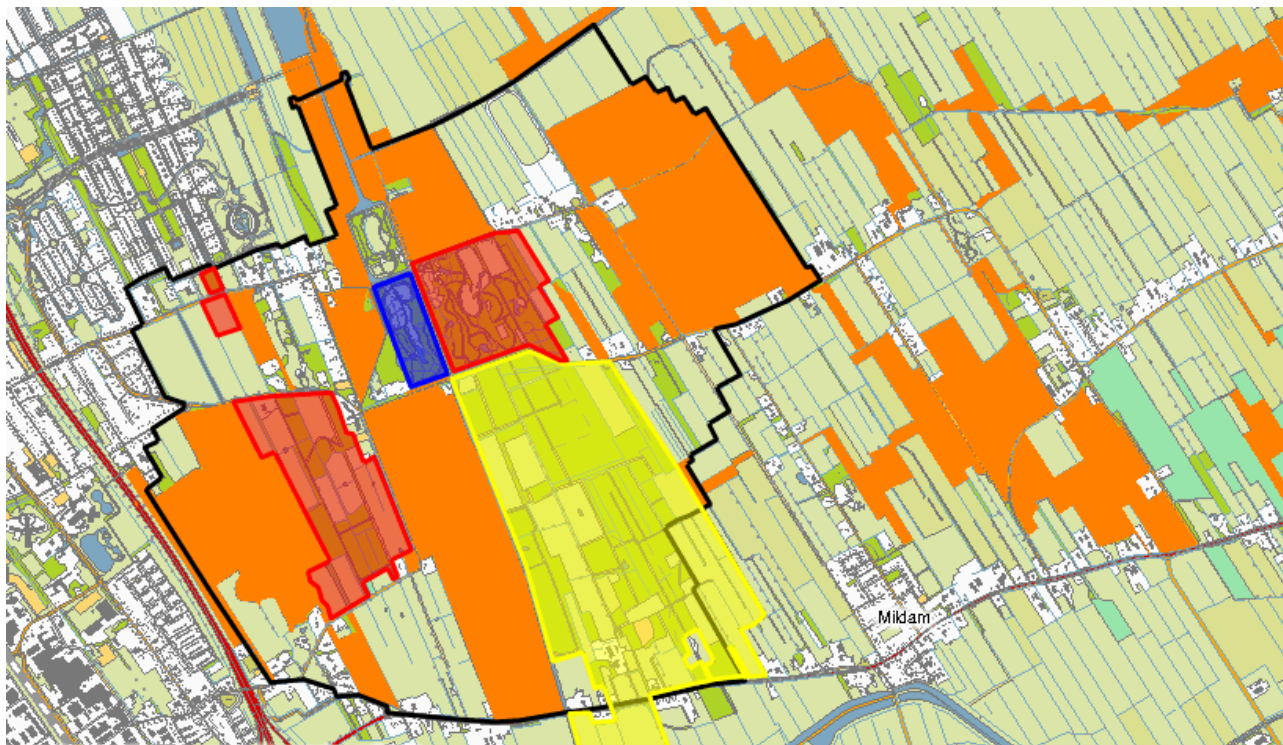
Positief is dat de gemeenteraad van Heerenveen op 22 juni 2017 € 70.000,- gereserveerd heeft voor het opstellen van een uitvoeringsplan en/of uitvoering van laanherstel in Oranjewoud "als start naar de toekomst". Het geld was oorspronkelijk gereserveerd voor het Landschapsfonds Oranjewoud-Katlijk. Als gevolg van actualisering van de verwachtingen tot 2038, volgend uit een evaluatie door de Stichting Landschapsfonds Oranjewoud-Katlijk, is een gereserveerd bedrag van € 70.000,- vrijgevallen. Gemeentebelangen Heerenveen (GBH) heeft de link naar laanherstel gelegd (zie artikelen in bijlage 2) en een amendement ingediend om het vrijvallende bedrag voor de lanen aan te wenden. B&W en gemeenteraad hebben daar mee ingestemd op 22 juni 2017. Er is benadrukt dat er nog een plan van aanpak en beheer-/uitvoeringsplan opgesteld moet worden (zie H 5) en dat er voor uitvoering uiteraard een veel groter bedrag nodig is. Ook de raad ziet dit als een startbedrag. Het bedrag zal ingezet worden voor het (laten) opstellen van een integraal beheer-/uitvoeringsplan, benutten om meer subsidie aan te vragen en/of cofinanciering van subsidies en voor fysieke uitvoering (1^e fase). Het bedrag is in 2017/2018 beschikbaar. De raad wil op de hoogte gehouden worden over de besteding ervan.

In 2015 zijn 11 lanen van de gemeente en 2 lanen van Oranjestein geïnventariseerd met beheeradvies door R. Kluitenberg. In 2012 (Y. Wolf en R. Sinke) zijn de meeste lanen van Staatsbosbeheer beoordeeld en ingedeeld in categorieën (behoud/regulier onderhoud, laten vervallen, etc). Dit als vervolg op eerder gemaakte keuzes in beheerplan 1993, kwaliteitsbeoordeling 2007 en Uitwerkingsplan 2008.

Tot nu toe is nog niet breed gecommuniceerd met de bewoners en omgeving over het laan onderhoud en herstel. Allerlei instanties en partijen weten inmiddels dat de projectgroep ermee bezig is. De publiciteit in de kranten, websites en in de gemeenteraad heeft er sterk aan bijgedragen.

2. Begrenzing projectgebied lanenplan

Vooralsnog wordt de begrenzing van het "Beschermd Dorpsgezicht" aan gehouden als projectgebied. Buiten het projectgebied komen ook enkele (oude) lanen voor. Het werkgebied van het Landschapsfonds Oranjewoud-Katlijk en de Ontwikkelingsvisie beslaan een groter gebied dan de begrenzing van het projectgebied; het gehele Museumpark Landgoed Oranjewoud (MLO) en verder naar het oosten tot Katlijk (Kerkelaan en Breedsingel). Of uitbreiding nodig is met de rest van het MLO en in het oosten, het grondgebied dat in 1959 bij landgoed Oranjewoud behoorde, zal besloten worden in de visie van het lanenplan m.b.v. de resultaten van het historisch onderzoek.

Kaart 3. Eigendomssituatie van 4 eigenaren die deelnemen aan de projectgroep

Rood: landgoed Oranjestein en Donglust

Geel: landgoed Oranjehoeve.

Oranje:

Staatsbosbeheer

Blauw: gemeente Heerenveen (de Overtuin) waarbij verder alle ondergronden van de lanen langs de wegen niet zijn aangegeven. Zwarte lijn: omgrenzing "Beschermd Dorpsgezicht" (excl deels Museumpark Landgoed Oranjewoud)

3. Inleiding, huidige situatie

Het parklandschap Oranjewoud is in opzet al in de 17^e eeuw ontstaan met de grote en kleine landgoederen van respectievelijk de Friese Nassaus en van hun hof functionarissen, de Van Harens. Daarna omgevormd in de 19e eeuw als de drie landgoederen: a. Oranjewoud (met o.a. Pauwenburg en nu Prinsenhof), b. Oranjestein (met o.a. Oranjehoeve) en c. Klein Jagtlust. Daarnaast waren er kleinere buitens (Ontwijk, Brouwershave en Klemburg met nu Tjaarda's bos en de Belvédère) en het grotere buiten Veenwijk bij Oudeschoot in het zuid-westen van het plangebied. Ten oosten van Katlijk is ook een landgoed structuur van wat eertijds bij het landgoed Oranjewoud hoorde.

a. Oranjewoud
c. Klein Jagtlust

b. Oranjestein

Een aantal landgoederen en buitenplaatsen zijn in het meer recente verleden door de oorspronkelijke families verkocht aan andere private eigenaren, zoals aan de gemeente (Overtuin), een bank of een verzekeringsmaatschappij. De terreinen zijn in kleinere delen opgesplitst of zijn (daarna vanaf 1970) veelal

als gehele boscomplexen in handen gekomen van Staatsbosbeheer. Alleen het landgoed Oranjestein (met boerderij Donglust) en de terreinen van landgoed Oranjehoeve zijn nog in volle omvang eigendom van de oorspronkelijke familie-eigenaren, respectievelijk de Beaufort en van Harinxma thoe Slooten.

We hanteren de volgende definitie voor een laan: een laan is een pad of weg met aan weerszijden één of meerdere rijen beplanting van bomen van gelijke soort, min of meer gelijke leeftijd en een duidelijk plantverband (ontwerp). Lanen kenmerken zich door haar eenvormigheid en uniforme beeld. Zie kaart-bijlage 3 voor de ligging van de lanen (exclusief oude bomenrijen).

Totaal gaat het globaal om minimaal totaal 40 km aan lanen met indicatief ruim 7.000 bomen. Zie bijlage 3 voor de globale ligging van de lanen. De eigendom situatie is ongeveer: 10 km particulier (waarvan 1,5 km langs openbare wegen), 11 km gemeente (waarvan 8 km langs openbare wegen) en 19 km Staatsbosbeheer (waarvan 2 km langs openbare wegen). Recent zijn vooral in Pauwenburg (herstel) en in het MLO (nieuwe aanleg) lanen aangeplant. In de oude lanen ontbreken een groot aantal bomen, zijn minder vitaal en enkele zijn gekandelaberd. Op kaart-bijlage 3 zijn niet de oude bomenrijen opgenomen omdat die niet voldoen aan de definitie van een laan (m.n. in Oranjestein, Overtuin en 't Hof). Zie Hoofdstuk 6 (Inventarisatie lanen).

De laanbomen zijn overwegend in zogenaamd "vierkants-verband" geplant en dan op een afstand van (overwegend) minimaal 6 m in de rij. Bij de smalle "lanen"/wegen is veel geplant in het "driehoeks-verband" met een afstand van minimaal 5 m in de rij. Plaatselijk komen, bij beide systemen, flinke afwijkingen voor.

De afgelopen jaren hebben de diverse eigenaren van het parklandschap, ieder op zijn of haar eigen wijze, onderhoudswerkzaamheden en herstelprojecten uitgevoerd aan de lanen. Zo heeft Staatsbosbeheer het lanenstelsel flink uitgebreid bij de realisatie van het MLO in 2004, zijn lanen verjongd en hersteld in het boscomplex Pauwenburg, is ondergroei weggehaald en zijn lanen in diverse complexen, bij reguliere dunningen van de achterliggende bosopstand, meer vrijgesteld. Op landgoed Oranjehoeve hebben alle lanen in 2009 een opknopbeurt gehad, waarbij delen van lanen zijn verjongd en de overige lanen zijn gesnoeid. De gemeente Heerenveen heeft de lanen langs alle openbare wegen in 2013 gesnoeid waarbij alle niet-vitale bomen werden gekandelaberd. Deels zijn deze, inmiddels dode stammen, blijven staan ten behoeve van de rijke vlermuizenpopulaties. Op Landgoed Oranjestein/Donglust is afgelopen jaren opslag onder lanen afgezet, zodat de lanen weer beter zichtbaar zijn gemaakt.

4. Waarden lanen (structuur)

Het landgoederengebied rondom Oranjewoud is in 2012 door de minister van OC&W aangewezen als "Beschermd Dorpsgezicht" o.b.v. art 35 van de Monumentenwet 1988. Daarbij is een Ontwikkelingsvisie opgesteld (Elzinga & Oterdoom, 2013) als beleidsmatige grondslag- en is er bij de gemeente de verplichting om een bestemmingsplan vast te stellen (ontwerp, maart 2013). Het bestemmingsplan heeft als voornaamste uitgangspunt om de huidige- en functionele structuur van het plangebied op hoofdlijnen te consolideren en daarmee een beschermingskader te bieden voor zowel het behoud van de cultuurhistorische waarden van het Beschermd dorpsgezicht als van de natuur waarden als onderdeel van de EHS, zonder nieuwe ontwikkelingen uit te sluiten (duurzame exploitatie).

De aanwijzing geeft de nationale erkenning van- en bestendigd de, bijzondere cultuurhistorische waarde van het gebied. Het gaat om de ruimtelijk structurerende elementen. De waarden komen o.a. tot uitdrukking in:

1. het contrast en de afwisseling tussen de visueel open en gesloten gebieden;
2. de landgoederen met de daarbij behorende buitenplaatsen en tuinen;
3. de ontsluitingsstructuur met de daarbij horende laanbeplanting;
4. de afwisseling tussen bosgebieden en open gronden alsmede de noord-zuid gerichte bos- en houtwallen;
5. de recreatie elementen.

T.a.v. het derde punt is kenmerkend de oost-westgerichte wegen met lanen en de haaks daarop staande lanen. Het bestemmingsplan legt deze structuur vast (zie kaart 1) door te regelen dat voor alle aanpassingen aan deze lanenstructuur eerst beoordeeld moet worden of deze geen afbreuk doen aan de cultuurhistorische waarden (vergunningstelsel). Idem voor lanen die over de buitenplaatsen en tuinen lopen.

Staatsbosbeheer heeft de landgoederen van Oranjewoud die ze beheerd aangewezen als “Cultuurhistorische parel”. Oranjewoud is van nationaal belang door het uitgebreide en gave barokke lanenpatroon. Tevens is de hoeveelheid hakhout karakteristiek. Uniek in Nederland vanwege de belangrijkste waarden: kenmerkendheid, tijdsdiepte en diversiteit. De tijdsreferentie voor hydrologisch herstel is plm. 1950 (tussen Woudagemaal en ruilverkaveling). Bovengronds vooral barok kenmerkend, maar in menging met Engelse Landschapstijl en het nieuwe Museumpark Landgoed Oranjewoud (MLO).

De lanen vormen de “groene ruggengraat” van het gebied. De meest oude laanbomen met veelal inlandse eik en op enkele plaatsen beuk, geplant tussen 1830 en 1888, spelen een belangrijke rol voor de natuurwaarden van het gebied (o.a. vleermuizen, holenbroeders en mossen). De bermbegroeiing van de lanen is van wezenlijke betekenis voor o.a. zeer vele soorten paddenstoelen. De landschappelijke insteek (goed zichtbaar laanbeeld, eenvormig, uniform, zonder ondergroei, mens kan de natuur naar zijn hand zetten) kan staan tegenover de meer natuurlijke insteek (geleidelijke overgangen, minder strak, divers, meer verschillen, minder ingrijpen indien het veilig is).

Het gebied Oranjewoud is met zijn grote concentratie van landgoederen met buitenplaatsen uniek voor Fryslân en van nationale betekenis. Er is een herkenbare ruimtelijke structuur waarin de lanen een grote rol spelen en de diverse perioden van ontwikkeling nog steeds herkenbaar zijn. De afleesbaarheid van het landschap is groot. Naast de lanen met de openbare verharde wegen, zijn ook veel lanen onverhard. Dit kenmerk is mede bepalend voor het karakter van Oranjewoud. Binnen en naast de rechte lanen vanuit de Barokstijl zijn er de slingerende lanen van de Landschapstijl veelal in de bosgebieden.

Het gebied heeft een rijke lange geschiedenis van de Friese Nassau's, de adel en vooraanstaande families. De buitenplaatsen zijn door de vermaarde tuin- en landschapsarchitecten D. Marot, J.H. Knoop en L.P. Roodbaard ontworpen en bezitten duidelijke kenmerken van m.n. de formele Franse Barokstijl en de Engelse Landschapstijl. Soms een menging daarvan omdat de oorspronkelijke Barokstijl deels werd omgevormd naar de Landschapstijl.

De provinciale beheertypen (zie kaart 2, uit 2017) benoemd een groot aantal lanen (L01.07). De gemeentelijke lanen langs de openbare wegen zijn daarin niet benoemd als laan. Tjaardja's bos, Oranjestein, de Overtuin en 't Hof zijn aangemerkt als Park- en stinzenbos (N17.03). De ambitiekaart van de provincie geeft daarnaast ook de oude aanleg van het MLO (tot de bastions) aan als Park- en stinzenbos.

Het plangebied bevat naast de vele gemeentelijke monumenten (oude (landgoed) boerderijen en woonhuizen) ook vele Rijksmonumenten (zie kaart 4). Vanwege hun waarden hebben ze een beschermde status en voor het eventueel aanbrengen van veranderingen is een omgevingsvergunning nodig. Te noemen zijn de terreinen (park-, tuinaanleg) van Tjaarda's bos met Belvédère en (betonnen) toegangshek, Oranjestein, de Overtuin, 't Hof, de oude aanleg van het MLO met de Brink, complex Veenwijk met grafheuvel, -kelder en hek, Klein Jagtlust en de Flapsingel als langste laan in het gebied.

Kaart 4. Groen gearceerd, Rijksmonumenten terrein (uit ontwerp bestemmingsplan, maart 2013)

5. Opbouw inhoud lanenplan

Het voorliggende Plan van aanpak geeft aan hoe het uiteindelijke overkoepelende “Lanenplan Oranjewoud” voorbereid, opgesteld en besproken zal worden. Voordat het Maatregelen- en uitvoeringsplan opgesteld en uitgevoerd (uitvoering niet in dit Lanenplan) kunnen worden dient eerst de huidige situatie en visie uitgewerkt en besproken zijn. Het Lanenplan zal door Staatsbosbeheer opgesteld en samengesteld worden onder begeleiding- en met inbreng van de projectgroep. De gemeente Heerenveen is opdrachtgever hiervoor. Het opstellen van het Lanenplan is het be- en aaneen schrijven en integreren van onderdelen die in uitbesteding opgesteld zijn.

Het plan zal bestaan uit de volgende onderdelen (zie kader). De inventarisatie per laan (C), het historisch onderzoek (D) en het Uitvoeringsplan per laan (G) met begroting zullen daarbij aanwezig zijn in bijlagen bij het lanenplan en/of separaat.

- A. Inleiding, aanleiding en context
- B. Algemene omschrijving en geschiedenis
- C. Inventarisatie lanen en eventueel boom-technisch onderzoek*
- D. Historische onderzoek lanen met analyse en waarde-stelling,
- E. Onderzoek groeiplaats/waterhuishouding
- F. Visie (uitgangspunten, criteria, afweging/keuzes) en streefbeeld
- G. Maatregelen- en uitvoeringsplan, inclusief begroting (bestek eerste fase)
- H. Communicatie, vervolg, aanvragen subsidie/fondswerving, -vergunningen
- I. Bronnen
- J. Bijlagen

*dit onderzoek zal eventueel indien nodig gekoppeld worden aan de inventarisatie

6. Inventarisatie lanen (C)

Vrijwel alle lanen van de deelnemende partijen zijn op een bepaalde wijze al eens geïnventariseerd. De meest lanen van de gemeente Heerenveen (11 stuks) en Oranjestein (2 stuks) zijn door R. Kluitenberg medio 2015 geïnventariseerd. Staatsbosbeheer heeft, o.b.v. de keuzes uit het beheersplan (F. Leereveld 1993), de Interne Kwaliteitsbeoordeling (2007) en het Uitwerkingsplan (2008), in 2012 het lanenplan gemaakt (J. Wolf) waar nu in het beheer mee gewerkt wordt. De inventarisatie bij Staatsbosbeheer is gedaan in categorieën. De lanen van Oranjehoeve zijn op kaart gezet. Hoe- en of de lanen van eventueel overige deelnemende particulieren is geïnventariseerd is niet bekend. De inventarisatie zal in uitbesteding gedaan worden. Er zijn al meerdere gegadigden die het geheel of deels zouden willen uitvoeren (gemeente Heerenveen, Bosgroep en A. Ettema van Staatsbosbeheer). Opdrachtgever is de gemeente Heerenveen.

In bijlage 1 is de opzet voor een geïntegreerde inventarisatie opgenomen. Nader zal, vóór de uitvraag van de uitbesteding, uitgewerkt worden welke aspecten opgenomen moeten worden. Op kaart-bijlage 3 zijn vrijwel alle lanen aangegeven. De oude bomenrijen niet omdat die niet voldoen aan de definitie van een laan. Bij de offerte uitvraag zal besloten moeten worden of de (oude) bomenrijen ook geïnventariseerd zullen worden.

De inventarisatie per laan geeft met een aantal kenmerken en foto's de huidige situatie aan. Daarnaast een indicatie van de vitaliteit en gedetailleerd de huidige onderhoudstoestand. Dit laatste geeft een goede opzet voor de keuzes in de visie én voor het Uitvoeringsplan (herstel- en beheerplan). Bij de inventarisatie kunnen per laan(deel) ook alvast aanbevelingen gedaan worden. Een voorbeeld kan zijn landgoed Slangenburg (cultuurhistorische beschrijving, beheervisie en maatregelenplan, sept 2010).

Bij het reguliere beheer van de laanbomen worden regelmatig VTA-controles (Visuel Tree Assessment), oftewel boomveiligheidsinspecties uitgevoerd en/of wordt een jaarlijkse controle op dood hout gedaan. Of voor laanbomen of enkele- of alle lanen een aanvullend meer specialistisch boom-technisch onderzoek noodzakelijk of gewenst is, wordt later besloten op basis van de inventarisatie en de VTA's. Dit is verder een onderdeel van het Maatregelen- en uitvoeringsplan, waar een boomveiligheidsplan een apart onderdeel van kan zijn.

7. Historisch onderzoek (D)

Het onderzoek zorgt voor kennis en onderbouwing van de oorspronkelijke aanleg en het ontwerp, waaruit keuzes gemaakt kunnen worden voor het gewenste herstel, aanleg en omvorming. Welke lanen zijn oorspronkelijk in de barokke stijl aangelegd en welke lanen zijn later toegevoegd of omgevormd naar de Landschapstijl? Zijn waardevolle verbindingen verdwenen of doen latere toevoegingen van lanen of laandelen juist afbreuk aan het originele ontwerp? Wat is de betekenis van landschapsontwerpen in een bepaalde fase. Beschrijvingen en waardenstelling per laan en kaartmateriaal zal verzameld en geanalyseerd worden in een totaal document, op basis waarvan gezamenlijk en/of per eigenaar gefundeerde keuzes gemaakt kunnen worden hoe en welke de lanen (structuren) te beheren. De keuzes worden in de visie gemaakt.

Aanwezig is historisch onderzoek van Tjaarda's bos (2002) en het Tentbos/Renbaan (2004). Beide door R. Mulder-Radetzky opgesteld i.o.v. Staatsbosbeheer. Verder een onderzoek van Klein Jachtlust. Van de Overtuin is er een beknopt onderzoek van bureau NoordPeil. Van de overige complexen is het niet bekend. Bram Verhave is vanwege een andere vraag begin 2017 bezig geweest met historisch onderzoek van Woutersberg c.s. (gedeelte van complex Veenwijk). Er zal gebruik worden gemaakt van voorbeelden: cultuurhistorisch onderzoek landgoed Slangenburg, landgoed Eerde, Veenhuizen, Parklandschap Statig Beetsterzwaag en eventueel Gaasterlân.

Het onderzoek zal in uitbesteding gemaakt worden als totaalplan voor het gehele werkgebied. Opstellen uitvraag offerte en aan 3 of 4 geselecteerde gerenommeerde bureaus offerte vragen. Aangedragen bureaus van, projectgroep, RCE en RUG. Opdrachtgever is de gemeente Heerenveen. Een kleine werkgroep van de projectgroep begeleidt de uitbesteding.

8. Onderzoek groeiplaats/waterhuishouding en milieu (E)

Een van de oorzaken dat de vitaliteit van de laanbomen niet optimaal tot slecht is, is het feit dat het grond- en oppervlaktewaterpeil in het gebied de afgelopen decennia drastisch is verlaagd en de Boezem is gefixeerd. Te noemen zijn het Woudagemaal en ruilverkaveling Midden-Tjonger. Het waterpeil is globaal 50-75 cm gezakt. In het Watergebiedsplan Tjonger van It Wetterskip wordt de verdroging als knelpunt benoemd. Daarnaast is het gebied ook op verzuring gevoelige bodem gelegen. De kritische depositiewaarden ter voorkoming van schade aan bossen en laanbomen worden in Oranjewoud ruimschoots overschreden.

Met It Wetterskip zal nader onderzoek gedaan moeten worden of- en op welke manier de knelpunten opgelost kunnen worden. Jochem van Liemburg en wethouder Broekhuizen nemen contact op met It Wetterskip over wie een analyse kan uitvoeren over de oorzaken en mogelijke oplossingen kan aandragen voor de slechte groeiplaats omstandigheden met haalbare maatregelen voor herstel of verbetering. De uitkomsten zullen opgenomen worden in het Lanenplan. Of dit onderdeel of delen daarvan in uitbesteding gedaan moeten worden zal begin 2018 afgestemd moeten worden.

9. Visie (uitgangspunten, criteria, afweging/keuzes) en streefbeeld (F)

Als de huidige situatie bekend is middels met name de inventarisatie en de onderzoeken, zo mogelijk beide met (beheer)adviezen en aanbevelingen erbij, zal een uitgewerkte visie gemaakt worden waar alle eigenaren achter staan.

Uit de verschillende bijeenkomsten tot nu toe met beheerders en Plaatselijk Belang komt naar voren dat niet alle eigenaren eenzelfde visie hebben hoe lanen beheerd en in stand gehouden moeten worden.

- De visie van Staatsbosbeheer en de Bosgroep komt vrijwel overeen, zij beheren lanen als structuur. Dit houdt kortweg in dat wanneer meer dan 50% van de oorspronkelijke laanbomen ziek, dood of verdwenen zijn, de laan in één keer wordt gekapt en opnieuw aangeplant.
- De gemeente Heerenveen beheert de lanen boomsgewijs. Individuele bomen in lanen worden gekapt en herplant, waardoor lanen ontstaan met bomen van verschillende leeftijden en soms ook verschillende boomsoorten.
- Op landgoed Oranjestein/Donglust zijn afgelopen decennia geen lanen herplant.

Om tot een gezamenlijke uitvoering te komen is het van belang dat de eigenaren een gezamenlijke visie formuleren hoe zij lanen gaan beheren. De visie wordt geformuleerd m.b.v. begeleiding. Zie eerdere opmerking in hoofdstuk 1 over enkele kleinere particulieren eigenaren met lanen of delen van lanen in beheer.

Criteria waar de visie o.a. uitspraken over moet doen:

- a. De definitie van een laan is bekend maar welke lanen nemen we mee in de inventarisatie en het onderhoudsplan? Ook oude vrijgestelde randbomen die min of meer in een rij staan, niet aangelegd met een oorspronkelijk ontwerp? Nemen we (oude) bomenrijen mee die (ook) niet voldoen aan de definitie van een laan?
- b. Voor welke ontwerp kiezen we? de oorspronkelijke aanleg (veelal Barok) of het ontwerp waarnaar het omgevormd is in het verleden (veelal Landschapsstijl) of beide binnen één bos complex of landgoed?

- c. willen we de lanen van het ontwerp waar we niet voor kiezen óf die minder beeldbepalend zijn direct weghalen of laten we die langzamerhand in het bosbeeld opgaan ?
- d. Willen we het oorspronkelijke ontwerp compleet maken of beperken we ons tot de huidige situatie met de nu aanwezige lanen ? Willen we laan-delen verwijderen die niet passen bij het zuivere ontwerp ?
- e. Wanneer gaan we een laan vervangen ? als meer dan 50% van de oorspronkelijke laanbomen ziek, dood of verdwenen zijn, de laan in één keer kappen óf in lengtes van 100, 200 of 300 m beoordelen en over die lengte vervangen óf meer boom-gewijs vervangen/gaten opvullen ?
- f. Kiezen we bij het herstel of achterstallige vervanging voor een minder gespreide kortere periode (wat nodig zou zijn) of gaan we het toch meer spreiden in tijd (over decennia) ?
- g. Als een laan meerdere eigenaren heeft, streven we dan altijd naar dezelfde maatregelen in vorm en tijd of mag het verschillen per eigenaar ?
- h. Kiezen we bij vervanging voor exact hetzelfde plantverband en/of boomsoort of mag het afwijken of iets anders worden als dat mooier zou zijn of beter uit komt ?
- i. Hoe lang gaan we door met het verzorgen en oplappen van oude aftakelende bomen ? Wat mag dat kosten ? proberen we zoveel mogelijk bomen te kandelaberen voor het laanbeeld of eerder kappen vanwege kosten of veiligheid ?
- j. Willen we de lanen echt vrij strak hebben (duidelijke zichtbare laan structuur) of mag het ook wat minder ? Bijvoorbeeld: hoever stel je de laan vrij t.o.v. het achterliggende bos ? 10-15-20 meter ? afhankelijke van boomsoort ? alleen bij structuurbepalende lanen of ook bij niet structuurbepalende lanen die eventueel wel op mogen gaan in het achterliggende bos ?
- k. Bermen verbreden/vermindering breedte (half) verharding ? Bodemverbetering en bemesting bij aanleg ? Mineralensuppletie bij te zure bodem ?

Nadat deze keuzes verwerkt zijn in een uitgeschreven visie en besproken is in de projectgroep, kan vervolgens het **maatregelen- en uitvoeringsplan (G)** inclusief begroting opgesteld worden. Te zijner tijd wordt afgesproken in de projectgroep wie dat doet en indien in uitbesteding wie dat begeleidt. Dit allemaal samen (A t/m J) zie hoofdstuk 5, vormt het “Lanenplan Oranjewoud”. Staatsbosbeheer stelt het lanenplan samen met bijdragen van het projectteam aangevuld met zo nodig inbreng van deskundigen.

10. Voorlichting, communicatie

Werkzaamheden uitvoeren in lanen in Oranjewoud is omstrede. Afgelopen decennia was kap van laanbomen aanleiding voor protest onder de plaatselijke bewoners. Het is belangrijk om naast de eigenaren ook de bevolking mee te nemen in de lanenvisie. Plaatselijk Belang vormt daarbij een belangrijke spil als intermediair tussen de beheerders en de bevolking. Voor zover nu te overzien wordt tijdens tenminste één voorlichtingsavond uitleg gegeven en gediscussieerd over de noodzaak voor ingrijpen om de lanenstructuren te behouden. Ook wordt voorgesteld om een excursie te houden voor de pers.

Het resultaat van dit onderdeel is om, bij de plaatselijk bevolking, meer draagvlak te krijgen voor- en inzicht in de instandhoudingsopgave op de korte- en lange termijn. Afgesproken moet worden wie dit

voorbereidt en organiseert. Het vooraf opstellen van een beknopt communicatieplan zal onderdeel zijn van de communicatie.

11. Werkwijze en tijdsplanning

In de voorgaande hoofdstukken zijn al veel (vervolg) acties en werkzaamheden genoemd. Het lanenplan is gereed. Thans is de fase aangebroken omtrent de inventarisatie en het historisch onderzoek. Alle partijen hebben bijdragen aan de totstandkoming van het lanenplan. Alle partijen dragen bij in uren. Plaatselijk Belang Oranjewoud was opdrachtgever voor het Plan van aanpak.

Voor de opstelling van het inventarisatie en historisch onderzoek van “Lanenplan Oranjewoud” is hierna een globale begroting opgenomen. Het Dekkingsplan geeft de mogelijke dekking weer van de kosten voor het Lanenplan. Indien de dekking niet rond gezet kan worden zoals weergegeven, dan zal van het gereserveerde bedrag van de gemeente, zijnde € 70.000,- totaal, iets meer van de Uitvoering naar het Lanenplan toe gaan. Idem naar verhouding voor de eigen bijdrage van Staatsbosbeheer en de particulieren.

Globaal bestaat de begroting, waar dit Plan van aanpak over gaat, uit de volgende posten:

Begroting Lanenplan:

- € 13.000,- Voorlichting, begeleiding, overleg, uitvragen, aanvragen subsidies (A, B, H etc)
- € 15.000,- Inventarisatie lanen (C)
- € 27.000,- Historisch onderzoek (D)
- € 2.500,- Onderzoek groeiplaats, waterhuishouding boom-technisch onderzoek
- € 3.000,- Visie uitschrijven (F)
- € 5.500,- Uren vrijwilligers: bestuur en derden Plaatselijk Belang Oranjewoud
- € 1.500,- Maatregel- en Uitvoeringsplan opstellen, aanvragen subsidies (G)
- € 2.500,- Onvoorzien, communicatie materiaal

Totaal € 70.000,- (exclusief BTW)

Begroting Uitvoering:

Dit is niet in het Plan van aanpak opgenomen en ook nog niet begroot (ruwe inschatting, één tot meerdere tonnen)

Dekkingsplan Lanenplan

- € 3.000,- Aanjaaggeld Plan van Aanpak
- € 28.000,- Provincie Fryslân vanuit het Iepen Mienskipsfûns.
- € 15.000,- Eigen bijdrage Staatsbosbeheer (exclusief uren)
- € 10.000,- Eigen bijdrage gemeente Heerenveen (exclusief uren) als onderdeel van een bedrag van totaal € 70.000,- eind juni 2017 gereserveerd door de gemeente
- € 5.500,- Uren vrijwilligers: bestuur en derden Plaatselijk Belang Oranjewoud
- € 3.500,- Eigen bijdrage Particulieren (exclusief uren)
- € 5.000,- Diverse andere fondsen, giften en subsidies

Totaal € 70.000,-

Dekkingsplan Uitvoering:

Dit is niet in dit Plan van aanpak opgenomen. De gemeente heeft € 60.000,- gereserveerd (70K min 10K voor Lanenplan)

Stap 1: Plan van aanpak:

Het plan van aanpak is vastgesteld in de vergadering van 10 november 2017. Het plan van aanpak is in deze vergadering door alle partijen geaccordeerd. Alle betrokken partijen (eigenaren) zijn omtrent dit plan geïnformeerd.

Stap 2: Onderzoek(en) en inventarisatie

Starten, tekst uitvraag (programma van eisen, gewenst resultaat) en/of uitvragen voorbereiden en realiseren in uitbesteding van de inventarisatie van de lanen (C) en het historisch onderzoek (D). Eventueel ook boom-technisch onderzoek (E) idem, bij (C). Vervolgens deze twee onderdelen (D en E) laten uitvoeren en begeleiden. Bespreken van het (concept) resultaat in de projectgroep. Concept 2x aanpassen en definitief maken (eventueel nogmaals 2x bespreken).

Stap 3: Samenstellen Lanenplan

Samen met de resultaten van de (aparte) onderzoeken het Lanenplan in concept samenstellen en opstellen. De visie wordt geformuleerd onder leiding van een gespreksleider. Visie onderdeel verder opstellen/uitschrijven en apart bespreken met afzonderlijk deelnemers van de projectgroep. Daarna gezamenlijke visie bespreken in projectgroep (zo mogelijk gecombineerd met bespreking concept onderdelen van het Lanenplan). Samenstellen gehele Lanenplan kan gespreid in de tijd. Bespreken integrale concept plan in de projectgroep.

Stap 4: Extern

Communicatie en voorlichting geven over het concept Lanenplan en uitvoering. Opstellen beknopt communicatieplan eerste kwartaal 2018.(info op Algemene vergadering Plaatselijk Belang Oranjewoud)

Stap 5: Uitvoeringsplan

Opstellen maatregelen- en uitvoeringsplan en bespreken in projectgroep. Verkennen financiering, aanvragen subsidies, Bestek opstellen. Aannemers aanschrijven. Gunning.

Stap 6: Uitvoeren Lanenplan

Uitvoering maatregelen- en uitvoeringsplan van het lanenplan. Dit noemen we fase 2. Dit is geen onderdeel van het reeds geaccordeerde Plan van aanpak.

Tijdsplanning

	2017 4 ^e kwartaal	2018 per kwartaal				2019 per kwartaal			
Stap 1	x								
Stap 2 (C)	x	x	x						
Stap 2 (D)	x	x	x						
Stap 2 (E)		p.m.	p.m.						
Stap 3				x	x				
Stap 4		x		x		x			
Stap 5						x	x		
Stap 6								x	x

x uitvoeren/opstellen

(topografische-kaart met laannummers)

Bijlage

1

Inventarisatie per laan (nr)

Onderdeel 1 t/m 14 omschrijft de huidige situatie.

Onderdeel 15 t/m 21 geeft de vitaliteit, volledigheid en onderhoudstoestand aan.

1. Laan nr, naam laan of straat naam:
2. Ligging (naam landgoed of -boscomplex):
3. Eigenaar/beheerder (geheel, deels, eenzijdig-welke zijde):
4. M.n. in boscomplexen: Ontwerp stijl aanleg, recht of slingerend:
5. Lengte laan (eventueel opdelen bij verschillen)):
6. Boomsoort (eventueel afwisselend):
7. Leeftijd (jaar van aanplant (schriftelijk belegd), of leeftijdsperiode of ouderdom (nieuwe aanplant, jong, volwassen, oud)):
8. Plantafstand in de rij:
9. Plantverband (driehoeks- en/of vierkantverband):
10. Aantal rijen per zijde:
11. Aantal bomen (per: zie nr 5 en 6):
12. Soort pad of weg/verharding in de laan:
13. Openbaar toegankelijk:
14. Breedte berm (> 3 m of < 3 m) bij wegen/paden buiten bosverband:

15. Indicatie vitaliteit (goed, matig, slecht) en mogelijke oorzaak van matige/slechte toestand:
16. Volledigheid (in % uitval (geen staande boom meer), per 200 of 300 m, > 50% is onvolledig):
17. dode takken (ja, veel/weinig of nee):
18. herkenbaarheid als laan/ervaren van "laangevoel" (ja/nee):
19. ondergroei aanwezig (ja met hoogte globaal of nee):
20. kroonruimte (is er voldoende/onvoldoende groeiruimte) in rand bos-verband:
21. opsnoeien (is de laan voldoende opgesnoeid of moet het binnenkort weer):

Foto's per laan

met bijschrift/toelichting en (eventueel los daarvan) aanbevelingen voor herstel en onderhoud.

Startgeld voor behoud eiken- en beukenlanen in Oranjewoud

23 juni
2017

SASKIA VAN WESTHREENEN

LC

HEERENVEEN Voor het behoud van de statige eiken- en beukenlanen in Oranjewoud heeft de gemeenteraad van Heerenveen gisteravond 70.000 euro beschikbaar gesteld.

Het is een eerste aanzet, in afwachting van een groot beheerplan. Het geld werd vrijgespeeld tijdens de begrotingsraad, op voorspraak van de partij Gemeentebelangen Heerenveen (GBH). Het bedrag lag al een tijdje ongebruikt op de plank van Länskipsfuns Oranjewäld-Ketlik. Alleen het CDA stemde tegen het voorstel. De andere fracties waren voor.

Heerenveen heeft binnen de gemeentegrenzen 52 kilometer aan beuken- en eikenlanen, wist Ben

Brouwer van GBH. Een groot deel ervan valt binnen het Beschermd Dorpsgezicht Oranjewoud. Veel van de oude laanbomen zijn meer dan honderd jaar oud. Een deel is aan vervanging toe. Geld daarvoor is er niet.

Door Plaatselijk Belang Oranjewoud, de gemeente, de Bosgroep, Staatsbosbeheer en Oranjestein wordt gewerkt aan een plan van aanpak om het bijzondere gebied vitaal te houden. Daarin komt ook aandacht voor de waterhuishouding. De nu vrijgespeelde 70.000 euro is bedoeld „als start naar de toekomst”, zei raadslid Brouwer. „Zodat we over twee eeuwen nog steeds van dit gebied kunnen genieten.” Wethouder Hans Broekhuizen benadrukte dat uitvoering van een totaalplan wordt

becijferd op wel „tonnen tot diep in de miljoenen”, maar hij kon de geste waarderen. Over enkele maanden wordt meer duidelijk over het lanenplan.

De begrotingsraad van Heerenveen werd gisteravond in Crackstate binnen drie uur afgehandeld - een record dit afgelopen decennium. Heerenveen heeft na moeizame jaren de financiën weer op orde en de algemene reserve is aangevuld. De voorbije jaren werd structureel 17 miljoen euro bezuinigd. „Ieder jaar maar weer”, bracht wethouder Jelle Zoetendal (PvdA) zijn raad in herinnering. De komende tijd kan de broekriem weer iets losser. Het ambtenarenkorps op Crackstate wordt met 5,7 arbeidsplaatsen uitgebreid om de werkdruk te verlichten.

FOTO MARCEL VAN KÄMMER

Geld voor eiken- en beukenlanen

5 juli '17
LC

De gemeente Heerenveen stelt 70.000 euro beschikbaar voor het behoud van de statige eiken- en beukenlanen in Oranjewoud. In de *Leeuwarder Courant* van vrijdag 23 juni wordt hiervan melding gedaan.

Op de eerste plaats is dit zeer positief nieuws over het besluit van de begrotingsraad van de gemeente Heerenveen. Volgens het artikel lag dit bedrag al „een tijdje op de plank van Länskipsfuns Oranjewäld-Ketlik”. In mijn optiek is dit foutief geformuleerd. Het geeft mogelijk een zekere passieve houding van het Länskipsfuns aan.

Genoemd bedrag betreft een resterend deel van een grotere beschikking, naast een beschikking van de provincie Fryslân. Länskipsfuns Oranjewäld-Ketlik, in 2010 ontstaan op initiatief van provincie

en gemeente Heerenveen, heeft van beide overheden een forse beschikking ontvangen. Met dat geld zijn vanaf de oprichting vele projecten in het fraaie landschap binnen de dorpen Oranjewoud, Mildam Katlik, Bontebok en de Knipe tot stand gebracht. En in de toekomst volgen nog meer. Met name in het beheer is onder andere 4 kilometer elzensingel aangelegd, 8 kilometer houtsingel en 50 hectare hakhoutopslag.

De resterende 70.000 euro zou tot onze beschikking komen wanneer wij ook een deel privaat geld door sponsoring binnen zouden halen. Mede door de recessie van de afgelopen jaren zijn we hierin helaas niet geslaagd, dus bleef dat geld bij de gemeente op de plank liggen.

Het financieren van het onder-

houd van de eiken- en beukenlanen in Oranjewoud was voor het Länskipsfuns niet mogelijk vanwege een aantal vooraf gestelde voorwaarden. Een van de voorwaarden is dat alleen projecten gefinancierd mogen worden die buiten de zogenaamde EHS-zone (Ecologische Hoofdstructuur) vallen. Hiervoor gelden andere subsidieregelingen. Het bosgebied van Oranjewoud met de vele lanen valt voor een groot deel binnen genoemde EHS-zone.

Wij zijn dan ook zeer content met het besluit van de gemeente Heerenveen dit bedrag vrij te zetten ten behoeve van herstel en beheer van de eiken- en beukenlanen in het fraaie parklandschap van Oranjewoud.

J. Drost, secretaris Länskipsfuns Oranjewäld-Ketlik, Oranjewoud

